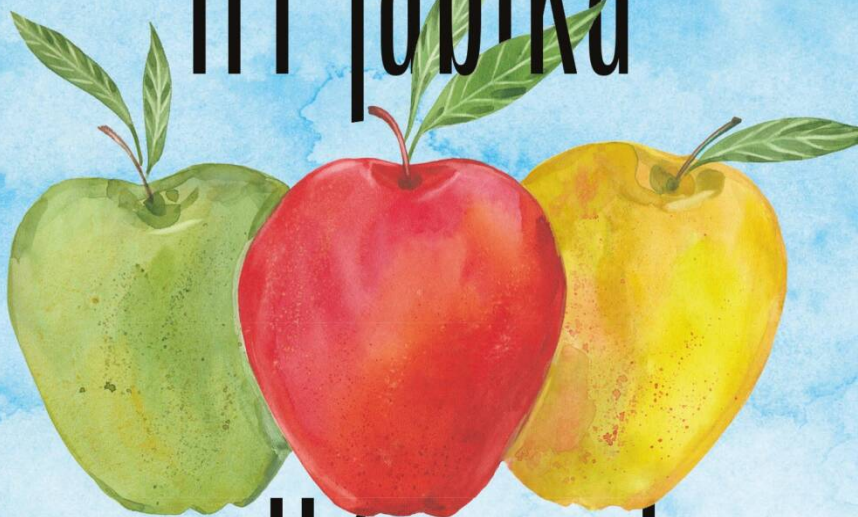

Narine Abgarjanová

Tři jablka

spadlá z nebe

*Román o životě, který
je třeba přijmout
s vděčností*

PROSTOR

Narine Abgarjanová
Tři jablka spadlá z nebe

PROSTOR

Narine Abgarjanová

Tři jablka spadlá z nebe

přeložila Kateřina Šimová

PROSTOR | PRAHA | 2020

First published in the Russian language
by Astrel imprint, St Petersburg, Russia

The Publication of the book was negotiated through
Banke, Goumen & Smirnova Literary Agency (www.bgs-agency.com)

© Narine Abgaryan, 2015

Translation © Kateřina Šimová, 2020

© PROSTOR, 2020

ISBN 978-80-7260-457-9

Knihu finančně podpořilo
Ministerstvo kultury České republiky

MINISTERSTVO
KULTURY

první část

PRO TOHO, KDO VIDĚL

Kapitola první

V pátek krátce po poledni, když se slunce ladně přehouplo přes zenit a spořádaně se vydalo k západnímu okraji údolí, se Anatolie Sevojancova přichystala na smrt.

Před odchodem na onen svět ještě důkladně zalila zahradu a nasypala slepicím do zásoby krmení. Kdo ví, kdy sousedé objeví její bezvládné tělo, přece do té doby nezůstane drůbež hladý. Potom sundala víka ze sudů na dešťovou vodu, které stály pod okapovou rourou, aby chlístající proudy vody nepodemlely základy domu, kdyby náhle přišla bouřka. Pak prohledala police v kuchyni, posbírala všechny nedojedené zbytky – talířky s máslem, sýrem a medem, krajíc chleba a půlku vařené slepice – a odnesla to do sklepa do chladu. Vytáhla ze skříně věci na poslední cestu: pletené šaty ke krku s bílým krajkovým límečkem, dlouhou zástěru s vyšívanými kapsami, boty s plochou podrážkou, tlusté vlněné *gully* (celý život ji zámly nohy), pečlivě vyprané a vyžehlené prádlo a prababiččin růženec se stříbrným křížkem. Jasaman se dovtípí, že jí ho má vložit do rukou.

Oblečení položila na nejviditelnější místo ve světnici – na těžký dubový stůl pokrytý ubrusem z režného plátna (kdyby ho člověk nadzvedl, uviděl by dvě výrazné, hluboké rýhy od sekery). Na kupičku oblečení položila obálku s penězi na pohřeb, vytáhla z prádelníku starý voskovaný ubrus a odešla do ložnice. Tam rozestlala postel, ubrus rozřízla napůl, jednu polovinu rozložila na prostěradlo, lehla si, druhou polovinou se přikryla, přehodila přes sebe peřinu, sepjala ruce na hrudi, hlavou se pohodlně zavrtila do polštáře, zhluboka vydechla a zavřela oči. Vzápětí rychle vstala, otevřela dokořán obě křídla okna, zapřela je květináči s muškáty, aby se nezabouchla, a znovu si lehla. Teď už se nemusí bát, že by duše bezradně bloudila po pokoji, až opustí její smrtelné tělo. Jen co bude volná, vyletí z otevřeného okna rovnou do nebe.

Tyto zevrubné a pečlivé přípravy měly velmi závažný a smutný důvod – Anatolie Sevojancova už druhý den silně krvácela. Když objevila na spodním prádle divné hnědé skvrny, nejprve jí zatrnulo, pak si je ale pozorně prohlédla, ujistila se, že je to opravdu krev, a hořce se rozplakala. Hned se ale za svůj strach zastyděla, sebrala se a rychle si cípem šátku otřela slzy. Pláčem si nepomůže, co je jí souzeno, to ji stejně nemine. Na každého čeká nějaká smrt. Jednomu zastaví srdce, druhému s výsměchem sebere rozum a ona holt vykrváčí.

Anatolie ani na chvíli nezapochoybovala, že je to

nevyléčitelná nemoc a že to s ní půjde rychle. Ne- ní přece náhoda, že zasáhla tu nejzbytečnější a nej- nanicovatější část jejího těla – dělohu. Jako by jí tím dávala najevo, že je to trest za to, že nikdy ne- dokázala naplnit své hlavní poslání – porodit děti.

Když si zakázala pláč a nářek, smířila se s osudem a překvapivě rychle se uklidnila. Prohledala truhlu s prádlem, vytáhla z ní staré prostěradlo, rozřeza- la ho na kusy a vyrobila si něco na způsob vložek. Ale k večeru už krvácela tak silně, že to vypadalo, jako by jí někde uvnitř praskla velká, nikdy nevy- sychající céva. Musela použít tu malou zásobu va- ty, kterou měla doma schovanou. A protože hrozi- lo, že brzy dojde, rozpárala okraj pokrývky, vytáhla z ní několik chomáčů ovčí vlny, důkladně ji propa- la a pak ji rozložila na parapet, aby uschla. Moh- la si samozřejmě zaskočit k Jasaman Šlapkancové, která žila v sousedství, a půjčit si vatu od ní, ale to Anatolie nechtěla. Co kdyby se neudržela, rozpla- kala se a řekla jí o své smrtelné nemoci. Přítelkyně by se vylekala a okamžitě by vyrazila k Satenik, aby zatelegrafovala do údolí pro sanitku... Jenže Ana- tolie se nechtěla vláčet po doktorech, aby ji trápili bolestivými a zbytečnými procedurami. Rozhodla se umřít důstojně a smířeně, v klidu a pokoji, v do- mě, kde prožila celý svůj těžký a zbytečný život.

Šla si lehnout pozdě, protože si dlouho prohlí- žela rodinné album. Tváře dávno mrtvých přibuz- ných vypadaly ve slabém světle petrolejky obzvlášť

smutně a zádumčivě. Brzy na viděnou, šeptala Anatolie a každý obrázek pohladila prsty zhrubými těžkou venkovskou prací, brzy na viděnou. I když byla hodně zesláblá a rozrušená, usnula rychle a spala až do rána. Vzbudilo ji rozčilené kokrhání kohouta. Slepice se bezcílně štrachaly po kurníku a netrpělivě čekaly, až je někdo vypustí ven, aby se mohly projít po zeleninových záhonech. Anatolie pozorně naslouchala svému tělu. Přišlo jí, že se cítí celkem snesitelně a že ji kromě bolesti v kříži a lehké závratě nic moc netrápí. Opatrně se zvedla, došla si odskočit a s jistým zlomyslným zadostiučiněním se přesvědčila, že krvácí ještě víc než předtím. Vrátila se do domu a udělala si z chomáče vlny a ústrižku látky vložku. Jestli to takhle půjde dál, tak z ní do zítřejšího rána všechna krev vyteče. A dalšího východu slunce už se možná ani nedožije.

Chvíli postála na verandě a každou buňkou těla vstřebávala tápavé ranní světlo. Zašla k sousedce, aby se s ní pozdravila a optala se, jak se daří. Jasan se pustila do velkého prádla a zrovna stavěla na kamna těžký lavor s vodou. Zatímco se voda ohřívala, poklábosily spolu a probraly všední záležitosti. Brzy dozrají moruše, budou se muset setřást ze stromu, posbírat, z části navařit sirup, část nasušit a zbytek nechat dozrát v dřevěném sudu a pak vypálit morušovici. Taky už je na čase začít sbírat šťovík, za týden, za dva už bude pozdě – na horkém červnovém slunci rostlina rychle hrubne

a už se na jídlo nehodí. Když se voda v lavoru začala vařit, Anatolie od přítelkyně odešla. Teď může být v klidu, Jasaman si na ni do zítřka ani nevzpomene. Než vypere prádlo, naškrobí ho, vybělí, rozvěsí na sluníčko, sesbírání a vyžehlí, má dlouho do večera co dělat. Takže Anatolie bude mít dost času na to, aby v klidu umřela.

To ji uklidnilo, celé dopoledne strávila poklidnou všednodenní prací a teprve odpoledne, když slunce oběhlo nebeskou klenbu a spořádaně se vydalo k západnímu okraji údolí, přichystala se na smrt.

Anatolie byla nejmladší ze tří dcer Kapitona Sevojance a jako jediná z celé jeho rodiny se dožila vyššího věku. V únoru oslavila padesáté osmé narozeniny, kdo by se toho nadál, to byl na její rodinu nebývalý věk.

Na matku si sotva pamatovala, umřela, když jí bylo sedm let. Měla mandlové oči neobvykle zlatavé barvy a husté medové kadeře. Jmenovala se Voske – Zlatá –, což krásně ladilo s jejím zevnějškem. Nádherné vlasy si zaplétala do pevného copu, na temeni ho upevňovala pomocí dřevěných jehlic do těžkého uzlu a pak chodila s mírně zakloněnou hlavou. Často si masírovala krk a stěžovala si, že jí tuhne šíje. Jednou do roka ji otec posadil k oknu, opatrně jí vlasy rozčesal a pečlivě je přistříhl, aby sahaly po pás, víc mu to matka nedovolila. Svým dcerám vlasy nikdy nestříhala, dlouhé vlasy je měly ochránit před prokletím, které kolem nich kroužilo

už rovných dvanáct let, od toho dne, kdy se provdala za Kapitona Sevojance.

Ve skutečnosti si ho měla vzít její starší sestra Tatevik. Té bylo tehdy šestnáct let a čtrnáctiletá Voske, druhá dívka na vdávání ve velké rodině Garegina Agulisanca, se na přípravách slavnostního dne velmi činorodě podílela. Podle prastaré tradice, která se v Maranu ctí po celou řadu pokolení, se po církevním obřadu odehrávala svatební oslava nejprve v domě nevěsty a potom v domě ženicha. Ale hlavy Tatevičiny a Kapitonovy rodiny, dvou bohatých a vážených maranských rodů, se rozhodly spojit síly a uspořádat jednu velkou svatební oslavu na *majdanu*, rozlehlé návsi uprostřed vesnice. Měla to být slavnost, jakou Maran ještě neviděl. Kapitonův otec hodlal početné hosty ohromit, a tak poslal dva švagry do údolí, aby na svatební oslavu pozvali hudebníky z komorního divadla. Vrátili se unavení, ale spokojení, a hlásili, že odměření hudebníci (kdo to kdy viděl, zvat na vesnici divadelní orchestr!) rychle obrátili, když se dozvěděli o velkorysém honoráři čítajícím dvě zlaté mince pro každého a týdenní zásoby jídla, které jim Kapitonovi švagři slíbili převzt po oslavě povozem do divadla. Tatevičin otec chystal vlastní překvapení: na svatební oslavu pozval nejproslulejšího vykladače snů z celého údolí. Za deset zlatých byl ochoten provozovat své řemeslo po celý den a jedině, co požadoval, byla pomoc s dopravou potřebného vybavení – stanu, křišťálové

koule na masivním bronzovém podstavci, věštec-
kého stolu, širokého divanu, dvou velkých květi-
náčů s nevidanými košatými, omamně vonícími
rostlinami a podivných spirálovitých svící vyrobe-
ných ze zvláštních druhů drcených dřev, které ho-
řely několik měsíců v kuse, aniž by dohořely, a ší-
řily kolem sebe vůni zázvoru a pižma. Na svatební
oslavu bylo kromě Maranských pozváno ještě ně-
kolik desítek hostů z údolí, vesměs vážených a mo-
vitých lidí. Nadcházející slavnost slibovala, že bude
opravdu nezapomenutelná, psalo se o ní dokonce
v novinách, což byla mimořádná pocta, protože do
té doby tisk nikdy neinformoval o slavnostech v ro-
dinách, které neměly šlechtický původ.

Ale stalo se něco, co nikdo nečekal. Čtyři dny
před svatebním obřadem nevěsta ulehla, celý den
a celou noc problouznila v horečkách a zemřela,
aniž by znovu nabyla vědomí.

V den jejího pohřbu se nad Maranem nejspíš ote-
vřela nějaká temná brána, z níž sestoupily síly proti-
chůdné silám nebeským, protože jinak než zatmě-
ním myslí se chování hlav obou rodin vysvětlit nedá.
Oba muži se ihned po zádušní mši krátce poradili
a rozhodli se, že svatbu nezruší.

„Přece ty peníze nepřijdou nazmar,“ pronesl na
smuteční hostině šetrný Garegin Agulisanc. „Kapi-
ton je dobrý mládenec, zdvořilý a pracovitý, takové-
ho zetě aby pohledal. Tatevik si k sobě vzal Bůh, tak
jí bylo souzeno, byl by hřích protivit se Jeho vůli.

Ale máme ještě jednu dceru na vdávání. Takže jsme se s Anesem rozhodli, že si Kapitona vezme Voske.“

Nikdo si netroufl mužům odporovat, a tak Voske, ztrápené ztrátou milované sestry, nezbylo nic jiného než se pokorně vdát za Kapitona. Smutek za Tatevik o týden odložili a oslavili velikou, hlučnou a bohatou svatbu. Víno a morušovice tekly proudem, stoly prostřené pod širým nebem se prohýbaly pod rozmanitými pokrmy, orchestr v tmavých oblecích a vyleštěných botách vyhrával polku a menuety, Maranští chvíli soustředěně naslouchali nezvyklé klasické hudbě, ale když se pořádně připili, hodili způsobné chování za hlavu a pustili se do prostého vesnického tance.

Do stanu vykladače snů nahlédl málokdo. Svatěbčané, rozjaření vydatným jídlem a pitím, měli jiné starosti. Voske k němu dotáhla za ruku vyplašená teta, které dívka ve volné chvílce pár slovy popsal sen, co se jí zdál v předvečer svatby. Vykladač snů byl drobný, vyzáblý a neuvěřitelně, skoro strašidelně ošklivý stařec. Ukázal Voske, kam si má sednout, a dívka strnula, když zahlédla malíček jeho pravé ruky. Dlouhý, zčernalý, řadu let nestříhaný nehet se ohýbal jako skoba, stácel se okolo bříška prstu a táhl se podél celé dlaně až ke křivému zápěstí, takže bránil ruce v pohybu. Tetu stařec bez okolků vyprovodil ze stanu a poručil jí, aby hlídala vchod, sám se usadil se široce rozkročenýma nohama v podivných širokých *šarovarech* naproti Voske,

svěsil tenké dlouhé ruce mezi kolena a mlčky se na ni zahleděl.

„Zdalo se mi o sestře,“ odpověděla dívka na nevyřčenou otázku. „Stála ke mně zády, v nádherných šatech, se šňůrou perel vpletenou do vlasů. Chtěla jsem ji obejmout, ale nedovolila mi to. Otočila se ke mně a tvář měla takovou starou a vrásčitou. A ústa vypadala... jako by se jí jazyk nemohl vejít dovnitř. Rozplakala jsem se a ona poodešla do kouta, vyplivla do dlaně jakousi temnou tekutinu, natáhla ke mně ruku a říká: ‚Nikdy tě nepotká štěstí, Voske.‘ Vylekala jsem se a vzbudila se. Ale to nejhorší přišlo až pak, když jsem otevřela oči a uvědomila si, že sen pokračuje. Bylo pozdě v noci, ještě před *enbašti*, kohouti ještě nekokrhali, šla jsem se napít vody, kdovíproč jsem vzhledla ke stropu a ve střešním okně, v *erdyke*, jsem uviděla Tatevičinu smutnou tvář. Hodila mi pod nohy svou čelenku se závojem a zmizela. A ta čelenka se závojem se rozpadly v prach, jakmile dopadly na podlahu.

Voske se usedavě rozplakala, až se jí po tvářích roztekla černá řasenka – jediná kosmetika, kterou maranské ženy používaly. Z průstřihů hedvábné *mintany* zdobené drahými krajkami a stříbrnými penízky vykukovala křehká dětská zápěstí, na spánku jí nervózně tepala bezmocná modrá žilka.

Vykladač snů hlasitě vydechl a vydal přitom táhlý, dráždivý zvuk. Voske se zarazila a vylekaně na něj upřela oči.

„Dobře mě poslouchej, děvče,“ zaskřehotal stařec. „Sen ti vykládat nebudu, to by nemělo cenu, stejně už se s tím nedá nic dělat. Ale nikdy si nestříhej vlasy. Ať ti vždycky zakrývají záda. To je jediné, co ti můžu poradit. Každý z nás má nějaké místo, kde se ukrývá jeho síla a ochrana. To moje,“ máchl dívce před očima pravou rukou, „je v nehtu na malíčku. A ty ho máš, jak se zdá, ve vlasech.“

„Dobře,“ špitla Voske. Chvilku vyčkala, doufala, že dostane ještě nějakou radu, ale vykladač snů zachmuřeně mlčel. Tak se zvedla k odchodu, pak ale sebrala odvalu a přiměla se zeptat: „A víte, proč zrovna ve vlasech?“

„To netuším. Ale když ti hodila pokrývku hlavy, tak to znamená, že chtěla schovat to, co tě může ochránit před prokletím,“ odpověděl stařec, aniž zvedl oči od doutnající svíce.

Voske vyšla ze stanu se smíšenými pocity. Na jednu stranu se trochu uklidnila, protože část svých obav zanechala u vykladače snů. Zároveň ji však nepouštěla myšlenka, že musela, byť bez zlého úmyslu, udělat ze zesnulé sestry před cizím člověkem skoro nějakou vědmu. Teta, která netrpělivě přešlapovala vedle stanu, se kdovíproč ohromně zaražovala, když jí Voske starcovu věštbu odvyprávěla.

„Hlavně, že už se nemusíme ničeho bát. Udělej, co ti poradil, a všechno bude dobré. A Tatevičina duše čtyřicátý den opustí naši hříšnou zemi a nechá tě na pokoji.“

Voske se vrátila za svatební stůl k novomanželovi a plaše se na něj usmála. Kapitón upadl do rozpaků, vrátil jí úsměv a vzápětí zrudl až po kořínky vlasů. I když byl ve svých dvaceti letech podle tehdejších patriarchálních měřítek již v solidním věku, byl to velmi nesmělý a plachý mládenec. Před třemi měsíci, když se v rodině začalo mluvit o tom, že je nejvyšší čas ho oženit, pro něj připravil manžel jeho nejstarší sestry dárek. Vzal ho do údolí a zaplatil mu noc ve veřejném domě. Do Maranu se Kapitón vrátil hluboce zmatený. Ne že by mu noc radovánek strávená v objetí nevěstky vonící růžovou vodou, hřebíčkem a potem byla proti mysli. Spíš naopak. Byl těmi vysilujícími horoucími nežnostmi, jimiž ho tak štědře obdařila, zcela ohlušen a omámen. Ale nemohl se zbavit matného pocitu znechucení a lehké nevolnosti, který se v něm zrodil ve chvíli, kdy zachytil výraz její tváře. Svíjela se sice jako had, vydávala tlumené vzdechy a zahrnovala ho zkušenými a vášnivými doteky, avšak dokázala u toho mít tak nezaujatý a chladný výraz, jako by se nevěnovala milování, ale něčemu naprosto všednímu. Kapitón se s ukvapeným chvatem, který je tak vlastní mládí, utvrdil v tom, že stejně vypočítavě a nestydatě se v posteli chovají všechny ženy, a od svatby už nic dobrého nečekal. To byl také hlavní důvod, proč jen mlčky přikývl, když mu otec sdělil, že se po smrti nejstarší dcery Gagerina Agulisanca ožení s její mladší sestrou. Co na tom,

koho si vezme? Stejně jsou všechny ženské z podstaty falešné a neschopné upřímného citu.

Pozdě večer, když číšníci začali roznášet šťavnaté kousky pečené kořeněné kýty a kyprou pšeničnou kaši se škvarky a smaženou cibulkou, odvedli přiopilí družbové za pronikavého kvílení *zurny* a pochvalného hukotu svatebčanů novomanžele do ložnice a zavřeli je tam na závoru s tím, že je propustí až ráno. Jakmile zůstala Voske s mužem o samotě, hořce se rozplakala, ale když k ní Kapiton přistoupil, aby ji objal a utěšil, neodstrčila ho. Místo toho se k němu přivinula, rázem se utišila a už jen trochu povzlykávala a legračně popotahovala.

„Já mám strach,“ zvedla k němu uplakanou tvář.

„Já mám taky strach,“ odpověděl Kapiton prostě.

Ta neobratná, ale ve své upřímnosti a dojemnosti tak působivá slova, vyřčená nesmělým šepotem, svázala jejich mladá srdce, hladová po lásce, nerozlučně a napořád. Později, když si Kapiton v posteli tiskl svou mladou ženu k hrudi a vděčně lapal po každém jejím pohybu, po každém vzdechu a každém něžném dotyku, propadal se studem za to, že si ji dovolil srovnávat s tou ženskou z údolí. Voske se v jeho objetí skvěla a třpytila jako drahokam, prosvětovala a naplňovala smyslem vše, co ho obklopovalo, a jednou provždy se stala tím nejdražším, co v životě má a co kdy bude mít.

Týden nato Gagerin Agulisanc a jeho švagři, prostovlasí, mlčenliví a celí v černém, zabili tři telata

čistokrevného plemene, uvařili maso bez soli a roznesli ho po vesnici na velkých podnosech. Lidé otevírali dveře a mlčky si brali porci pro svůj dům, protože když se podává maso obětního zvířete, nesmí se mluvit. Tehdy Voske zatemnila okna ložnice neprůhlednou látkou a rozhodla se, že bude až do smrti nosit za sestru smutek. Týrala se nekonečnými půsty, trávila dlouhé večery v kostele v modlitbách za klid Tatevičiny duše a prosbami o odpuštění. V truchlivém doprovodu matky, švagrových a tet jednou týdně navštěvovala hřbitov, aby opatřila sestřin hrob. Světlá a temná část dne si v jejím životě vyměnily místo – v noci milovala a zářila jako slunce, ve dne se měnila v zasmušilou a nešťastnou bytost. Tatevik už se jí nikdy nezjevila, což Voske velmi rmoutilo. Nikdy mi neodpustila, jinak by se mi o ní jistě znovu zdálo, svěřovala se v slzách se svými obavami manželovi.

Aby ji nějak odvedl od smutných myšlenek, navrhl Kapiton své ženě, aby se pustila do zařizování domu, který dostali po svatbě. Dřív v něm žila jeho neprovdaná teta a babička – babo Mane, potom se ale přestěhovaly ke Kapitonovu otci a mladým ponechaly bytelný silnostěnný dům, sice trochu tmavý, ale zabydlený a útulný, s velkou dřevěnou verandou, vysokou půdou a udržovaným ovocným sadem. Voske se rázně odmítla stěhovat, protože dům stál na druhém konci vesnice. Ale Kapiton si stál za svým. Byl přesvědčený, že dál od příbuzných

bude méně vzpomínat na sestru a rychleji se smíří s bolestí nad její ztrátou.

Voske jen velmi nerada ustoupila mužovým domluvám, ale k vlastnímu údivu se pro nový úkol nadchla a pustila se do něj tak horlivě, že si dokonce z údolí objednala několik časopisů o bydlení. Pečlivě si je prostudovala a nakonec se rozhodla pro jídelnu z mořeného dubu – oválný jídelní stůl, čtyři široké divany potažené tmavě zeleným sametem, tři desítky židlí, aby měli dost místa k sezení, protože hostů bude vždycky plný dům, a několik zručně vyřezávaných kredencí s vysokými skleněnými křídlovými dvířky, kam by mohla uložit slavnostní jídelní servis pro dvacet čtyři osob a spoustu dalšího nádobí, které dostali jako svatební dar. Tesař Minas, který se pustil do výroby vybraného nábytku, musel ke svým třem tovaryšům najmout ještě další dva, aby práci zvládl ve stanoveném termínu. Voske už čekala první dítě a chtěla mít dům zařízený, než se narodí. Dobu před porodem trávil ručními pracemi. Spolu s matkou vyšila několik ubrusů a přehozů, dvě sady ložního prádla, výbavičku pro miminko a slavnostní šatečky na křtiny. Každý týden se po pravidelné návštěvě hřbitova zastavovala v Minasově tesařské dílně, aby zkontrolovala, jak práce postupuje. Minas vzdychal a mračil se, ale jinak snášel Vosčiny návštěvy mlčky, rychle ji však vyprovázel domů s tím, že žena, obzvláště těhotná, nemá v dílně páchnoucí jedovatými laky

a chlapským potem co dělat. Cesty do dílny však nebyly zbytečné. Nábytek byl hotov včas, a jen co dala Voske dům do pořádku a uspořádala oslavu nastěhování, ulehla v porodních bolestech. Za dvacet čtyři hodin porodila svému Kapitonovi dceru, kterou pojmenovali Nazeli. Za dva roky se narodila Salome a za další rok a půl nejmladší Anatolie.

Ke svému muži se Voske chovala mile a laskavě, ale k dcerám byla zdrženlivá a odměřená. Anatolie si nevzpomínala, že by je kdy oslovovala zdobnělinami nebo je ustavičně zasypávala polibky, jako to dělaly jiné matky. Nikdy je nechválila, ani je nehubovala. Když se jí něco nelíbilo, mlčky našpulila rty nebo povytáhla obočí. A toho vysoce pozvednutého obočí se dívky bály víc než neustálého vrčení stařícké babo Mane, která jako jediná z rodiny přežila katastrofální zemětřesení, jež smetlo do propasti západní svah hory Maniš-kar. Došlo k tomu toho roku, kdy se měla narodit Salome. Babo Mane se k nim tehdy nastěhovala, aby mohla pomáhat s maličkou Nazeli, protože Voske, kterou trápily silné nevolnosti, neposedné děcko těžko zvládala. Pohroma se rozpoutala jednoho mrazivého prosincového poledne. Zem pod nohama se zhoupla, otřásla se a svah hory Maniš-kar se s táhlým, srdcervoucím duněním rozpoltil vedví, zřítel se do propasti a smetl s sebou domy, hospodářská stavení i dvory, lidi, zalykající se křikem, i domácí zvířata, která vycítila blížící se neštěstí a zmítala se ve

stájích a chlévech v zoufalé snaze upoutat pozornost a varovat hospodáře.

Část vesnice, která zůstala neporušena, se s řáděním živlu vyrovnala statečně a důstojně. Lidé odsloužili zádušní mše v malé kapličky (kostel Řehoře Osvětitelce stojící na kraji vesnice se zřítíl do propasti jako první) a rozešli se domů, aby zpevnili zdi zbrzděné hlubokými trhlinami, opravili zřícené střechy a dali do pořádku popadané dřevěné ploty. Diskuse o tom, zda by nebylo lepší přestěhovat se do relativně bezpečných nížin, se tehdy ještě nevedly, to přišlo až mnohem později. Po zemětřesení *majdan* osířel a žádné bujaré oslavy už se tam nikdy nekonaly. Ze starého zvyku ještě několikrát přijeli z údolí cikáni, vyprávěli o tom, že část domů, které se zřítily do propasti, odnesl proud bahna a suti daleko na západ a přilepil je k cizím vesnicím, že lidé, kteří v těch domech žili, jsou živi a zdraví, ale že se nikdy nevrátí, protože z prožité hrůzy ztratili paměť, a tak nevědí, že kdysi žili na vrcholku hory porostlé stoletými lesy a bohatými pastvinami. Lidé jim vděčně naslouchali, obdarovávali je všelijakým haraburdím a hadry a vyprovázeli je s přáním pokoje. Každý ve skrytu duše doufal, že říkají pravdu a že nešťastní obyvatelé západního svahu hory Maniš-kar jsou skutečně naživu. Vždyť přece nezáleží na tom, že teď mluví cizí řečí a že se jinak oblékají, nebe je koneckonců všude stejně modré a vítr tam taky fouká stejně jako v kraji, kde se jim poštěstilo narodit.

Cikáni přijeli ještě několikrát, ale pak jezdit přestali. Byli první, kdo vycítil, že se blíží nová katastrofa, a jednoho dne v tichosti navždy zmizeli, vypařili se v žhnoucím oparu poledního slunce, které oslepovalo zlatým leskem, jako mince, kterými se vykupovali v jarmareční dny na *majdanu*, když je někdo chytil za ruku při rituálním prohřešku krádeže.

Anatolie se narodila noc předtím, než se ve vsi objevili naposledy. Babo Mane zrovna odvedla starší pravnučky k sousedce, aby si mohla Voske, zesláblá po těžkém porodu, trochu odpočinout. Po matčině boku spala maličká Anatolie pečlivě zavinutá do teplé pokrývky. Tahle jediná z dcer Kapitona Sevojance jako by z oka vypadla svému dědovi, který měl tmavou pleť a po němž se jejich rod jmenoval Sevojancovi, protože *sev* znamená v maranštině *černý*. Cikánka, malá zavalitá žena se sotva znatelnou jizvou na levé tváři, vešla bez okolků do domu, bez zastavení prošla všemi místnostmi a bez zaklepání nahlédla k Voske. Ta se vyděsila, nadzvedla se na předloktí a zakryla novorozence. Cikánka udělala uklidňující gesto – neboj se, nic ti neudělám –, přistoupila k posteli a pohlédla děťátku do tváře.

„Jak ji pojmenuješ?“

„Anatolie.“

„Pěkné.“

Napřímila se, odhrnula okraj příkrývky a prostěradlo, podkasala si různobarevné volánové sukně, usedla s nohama po chlapsku široce rozkročenýma

a svěřila mezi ně tenké dlouhé ruce. Její póza Voske něco matně připomínala, kdysi jí někdo něco důležitého říkal a seděl u toho právě takhle, s lokty opřenými o kolena široce rozkročených nohou, ale kdo to byl, na to si nějak nemohla vzpomenout, jako by jí někdo mávnutím kouzelného proutku vymazal paměť.

„Už se sem nikdy nevrátíme. Dej mi nějaký šperk, kterého by ses chtěla zbavit. Má to tak být,“ pomalu pronesla cikánka. Měla chraplavý, prokouřený hlas a zadržávala na konci slov, jako by jí na ně nestačil dech.

Voske by ani nenapadlo, aby nezvanému hostu odporovala. V cikánčině vážném, upřeném pohledu a ve výrazu tváře bylo něco, co v ní vyvolalo naprostou důvěru. Proto si navyklým pohybem vytáhla dlouhé medové vlasy, které měla pod sebou, a položila je vedle na polštář, aby jí nepřekážely, složila ruce na prsou a zamyslela se. Šperků neměla mnoho a všechny dostala od příbuzných, kteří zahynuli při zemětřesení. Ať by vybrala cokoli, znamenalo by to, že se zříká jejich památky.

„Otevři vrchní zásuvku komody. Leží tam taková krabička. Vyber si sama,“ rozhodla se nakonec po krátkém zaváhání Voske.

Cikánka ztěžka vstala, upravila okraj prostěradla a pokrývky, otevřela zásuvku, sáhla do ní, poslepu vytáhla nějaký šperk, schovala ho do záňadří a zamířila ke dveřím.

„Proč už se nikdy nevrátíte?“ zastavila ji Voske otázkou.

Cikánka vzala za kliku u dveří.

„To ti nemůžu říct.“

Po krátkém zaváhání dodala:

„Jmenuju se Patrina.“

Voske chtěla říct své jméno, ale cikánka prudce zavrtěla hlavou – není třeba. Potom se důkladně zachumlala do teplého šátku, zlehka kývla na pozdrav a odešla. Jakmile se za ní zavřely dveře, Voske se zatočila hlava. Svalila se na polštář, chvíli zůstala ležet se zavřenýma očima, aby přemohla nával nevolnosti, a znenadání usnula. Když se probudila, byla si naprosto jistá, že se jí cikánčina návštěva jenom zdála, ale nedovřená zásuvka komody svědčila o opaku. Požádala babo Mane, aby jí podala krabičku se šperky, a zjistila, že v ní chybí těžký stříbrný prsten s tmavě modrým ametystem. Byl to babiččin prsten, který měl podle dědického práva připadnout její nejstarší vnučce, Tatevik. Ale dostala ho Voske.

—

V pokoji voněl svěží večer a trošku hořkost heřmánku. Padla rosa, vytáhla z usínajících květů těžkou vůni a rozlila ji po zemi. Ještě hodinu, dvě a nadejde noc. Maniš-kar přepadá tma náhle a nečekaně, jako ze zálohy. Zdá se, že se nad horizontem sotva rozlily paprsky zapadajícího slunce, ale za pár